

Uchwała z dnia 1 kwietnia 2011 r., III CZP 8/11

Sędzia SN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

Sędzia SN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

Sędzia SN Barbara Myszka

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Gminy Ś. przeciwko Zenonowi P. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 1 kwietnia 2011 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 9 grudnia 2010 r.:

„Czy wniesienie przez wierzyciela do sądu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi zasądzającemu świadczenie od dłużnika osobistego przerywa bieg przedawnienia roszczenia skierowanego przeciwko dłużnikowi rzeczowemu (innemu niż osobisty) o zapłatę wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, a jeśli tak, to czy przerywa ten bieg taki wniosek, który został oddalony?"
podjął uchwałę:

Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu obejmującemu wierzytelność wobec dłużnika osobistego nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia przeciwko właścicielowi nieruchomości, który – nie będąc dłużnikiem osobistym – ustanowił hipotekę dla zabezpieczenia tej wierzytelności.

Uzasadnienie

Sąd polubowny zasądził w maju 1991 r. od "P.B.M.U.W.D.", spółki z o.o. na rzecz "K.B.O." S.A. oznaczoną kwotę. Wykonalność wyroku tego sądu stwierdzono w czerwcu 1991 r. Powodowa Gmina nabyła część wierzytelności "K.B.O." na podstawie umowy cesji w dniu 23 lutego 1993 r. Wierzytelność ta była zabezpieczona m.in. hipoteką na nieruchomości, ustanowioną przez pozwanego w niniejszej sprawie. W dniu 21 grudnia 1998 r. powodowa Gmina złożyła wniosek o nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi sądu polubownego z maja 1991 r.

przeciwko dłużnikowi osobistemu – "P.B.M.U.W.D.". Wniosek ten został prawomocnie oddalony postanowieniem z dnia 14 maja 2003 r.

Sąd Okręgowy uznał zarzut pozwanego (właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką) za nieuzasadniony, ponieważ bieg dziesięcioletniego terminu przedawnienia roszczenia rozpoczął się z chwilą wydania wyroku przez sąd polubowny, tj. w dniu 27 maja 1991 r. (art. 124 § 2 k.c.). Został on potem przerwany w wyniku złożenia wniosku strony powodowej z dnia 21 grudnia 1998 r. o nadanie temu wyrokowi klauzuli wykonalności, a następnie rozpoczął się na nowo po oddaleniu wniosku postanowieniem z dnia 14 marca 2003 r. i zakończeniu postępowania klauzulowego. W konsekwencji Sąd Okręgowy zasądził od pozwanego dłużnika rzeczowego kwotę dochodzoną przez powodową Gminę z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanego do nieruchomości obciążonej hipoteką, stwierdzając ogólnie, że pozwany na podstawie art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm.) był zobowiązany do zapłaty dochodzonej przez cesjonariusza kwoty.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiła się rozbieżność dotyczącą przerwania biegu przedawnienia w wyniku złożenia wniosku o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Pojawia się również pytanie, czy przerwanie takie następuje także w razie oddalenia wspomnianego wniosku oraz czy przerwanie biegu przedawnienia roszczenia wobec dłużnika osobistego powoduje taki skutek w odniesieniu do roszczenia wierzyciela skierowanego wobec dłużnika rzeczowego, tj. właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W uzasadnieniu zagadnienia prawnego wyeksponowano przede wszystkim podmiotowy zasięg ewentualnego przerwania biegu przedawnienia spowodowanego złożeniem wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wyrokowi sądu polubownego. Stało się tak, ponieważ Sąd pierwszej instancji – bez szerszej motywacji prawnej – zajął stanowisko, że przerwanie biegu przedawnienia roszczenia wobec dłużnika osobistego powoduje również skutek w postaci przerwania przedawnienia roszczenia wobec właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką. W tej sytuacji nie było potrzeby rozstrzygania spornej w literaturze i niejednolicie ujmowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego kwestii, czy wniosek o

nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu (w tym wyrokowi sądu polubownego) w ogóle przerywa bieg terminu przedawnienia roszczenia objętego tym tytułem (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Przytaczając uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03 (OSNC 2005, nr 4, poz. 58), Sąd Apelacyjny przychylił się do wyrażonego w niej poglądu, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia roszczenia objętego tym tytułem.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego rozważano, przeciwko komu niezbędne jest dokonanie przez wierzyciela odpowiedniej, przewidzianej w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., czynności „przedsięwziętej bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia”. W wyroku z dnia 20 kwietnia 2006 r., IV CK 3/06 (nie publ.) przyjęto, że powództwo powinno być wytoczone przeciwko osobie ponoszącej odpowiedzialność, dlatego skierowanie pozwu tylko przeciwko jednemu z dłużników solidarnych nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia w stosunku do pozostałych dłużników odpowiadających solidarnie (art. 372 k.c.). W wyroku z dnia 4 grudnia 2008 r., I CSK 212/08 (nie publ.) przyjęto, że wytoczenie powództwa przeciwko poręczycielowi nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia przeciwko dłużnikowi głównemu, jednakże poręczyciel może powoływać się wobec wierzyciela na zarzut przedawnienia roszczenia w stosunku do dłużnika głównego (art. 883 § 1 k.c.). Współdłużnicy solidarni (art. 366 k.c.) i poręczyciel (art. 881 k.c.) zachowują pozycję samodzielną w ramach łączącego ich z wierzycielem stosunku obligacyjnego i w konsekwencji zarówno sam bieg terminu przedawnienia roszczeń wobec nich, jak i przerwanie jego biegu następuje niezależnie.

Ten element jurekcyjnej odrębności roszczeń należy dostrzegać także wówczas, gdy pojawia się kwestia przerwania biegu wszystkich innych roszczeń występujących poza strukturą długu solidarnego. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2009 r., IV CSK 43/09 (nie publ.) wyjaśniono, że przerwanie biegu przedawnienia roszczenia może nastąpić co do zasady tylko między stronami i tylko w granicach żądania pozwu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2000 r., II CSK 298/08, OSNC-ZD 2009, nr D, poz. 107). Czynności podjęte przez wierzyciela jedynie wówczas spowodują skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia roszczenia, jeżeli będą skierowane przeciwko podmiotowi, na rzecz którego biegnie przedawnienie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2002 r., V CKN 587/00, "Izba Cywilna" 2005, nr 5, s. 44).

Uogólniając przedstawione wywody należy stwierdzić, że czynność podjęta przez wierzyciela bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia powinna być skierowana przeciwko adresatowi roszczenia i tylko wtedy może doprowadzić ona do skutku prawnego w postaci przerwania biegu przedawnienia tego roszczenia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Reguła taka pozostaje aktualna także wtedy, gdy dla zabezpieczenia wierzytelności wobec dłużnika osobistego ustanowiona została hipoteka przez osobę niebędącą dłużnikiem osobistym i wierzyciel hipoteczny może domagać się od tej osoby zapłaty sumy pieniężnej. Konstrukcja hipoteki jako rzeczowego zabezpieczenia o charakterze akcesoryjnym nie daje podstaw do obrony stanowiska odmiennego; także w razie ustanowienia hipoteki przez osobę trzecią, roszczenia wierzyciela o zapłatę, kierowane wobec dłużnika osobistego i dłużnika rzeczowego, zachowują odrębność prawną m.in. w zakresie biegu terminów ich przedawnienia i przerwania tego biegu (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak na wstępie (art. 390 k.p.c.).